

Naminė bitė

Apis mellifera

Rangas: **species**

1

STEBĖJIMŲ

1

STEBĖTOJŲ

Rugpjūtis

PIKO MĒNUO

KARALYSTĖ

Animalia

KLASĖ

Insecta

ŠEIMA

Apidae

GENTIS

Apis

Kur ir kada stebėti?

Daugiausia stebėjimų užfiksuota rugpjūtį. Geriausias stebėjimo metas — vidurdienis šiltą saulėtą dieną.

Apie rūšį

Bitė, arba naminė bitė – bitinių (Apoidea) antšeimio vabzdys. Vienas iš daugiausiai auginamų ir žinomų nuo neatmenamų I aikų vabzdžių. Bitės giminingos vapsvoms. Manoma, jog, skirtingai nuo dabartinių bičių, jų tolimi protėviai buvo kitus va zdžius medžiojantys plėšrūnai.

Bičių rūšys

Dėl skirtingo klimato, augalijos, natūralios ir dirbtinės atrankos yra susidarę kelios gamtinės bičių rasės. Pasaulyje yra keturios bičių rūšys. Europoje ir Lietuvoje auginamos vienos medunešės bitės rūšies *Apis mellifera* keletą rasių. Azijoje I aikoma šiek tiek mažesnė *Apis cerana* kuri yra atsparesnė bitininkystei kenkiančioms varoatozės erkėmis (negydomą *Apis mellifera* šeimą šios erkės sunaikina). Indijoje gyvena vidutinių (*Apis indica*) ir mažųjų bičių (*Apis florea*) rūšys. Da r Azijoje gyvena didžiųjų bičių *Apis dorsata* rūšis, tačiau dėl itin pikto būdo jų nepavyko perkelti į avilius (galima tik per iodiškai atimti medų). Meksikoje nuo Majų laikų auginama geluonies neturinti *Melipona beecheii* bičių rūšis.

Bičių šeima

Bitės gyvena keletą dešimčių tūkstančių narių turinčiomis šeimomis. Šeimą sudaro trejopi individai: tranai (patinai), darbininkės ir motinėlė.

Motinėlės (lytiškai subrendusios patelės) užpakalinės kojos be surenkamojo įtaiso. Pilvelio galas toli išsikiša už suglaustų sparnų viršūnės. Gali poruotis ir po to dėti tiek apvaisintus (išsivysto bitės darbininkės ir naujos motinėlės), tiek ir neapvaisintus (išsivysto tranai) kiaušinėlius. Apvaisinta motinėlė turi tranų spermatozoidus saugantį organą. S permatozoidų pakanka visam likusiam motinėlės gyvenimui.

Darbininkės (lytiškai nesubrendusios patelės) užpakalinės kojos su žiedadulkių surenkamuoju įtaisu (krepšelis blaudų i šorinėje pusėje, šepetėlis letenėlių vidinėje pusėje). Pilvelio galas pasiekia suglaustų sparnų viršūnes. Žuvus motinai j os irgi gali dėti kiaušinėlius, tačiau jie būna neapvaisinti (išsivysto tik tranai). Sveikoje šeimoje darbininkės kiaušinėlių n ededa.

Trano (patino) galva apvali, facetinės akys viršugalvyje susiglaudusios, paprastos akelės kaktoje. Pilvelis trumpas, storas,

gale bukas. Tranai nuskrenda daugelį kilometrų ir radę apvaisina (ore) tuo tikslu išskridusias jaunas bites motinėles. Jie gali skraidyti iš vieno avilio į kitą niekieno netrukdomi, tuo tarpu bičių darbininkių į kitus avilius neįleidžia. Dėl to jie gali tapti ligų platintojais.

Didžiąją dalį šeimos sudaro darbininkės. Motinėle paprastai būna tik viena, nes daugumos veislių jos viena kitą gelia. Tačiau kai kuriose veislėse pasitaiko, kad sugyvena ir dvi motinos. Tranai normalioje šeimoje gyvena tik vasarą – rudenį jie paprastai išvaromi ir žūva.

Vasarą dirbanti bitė darbininkė gyvena gana trumpai (apie mėnesį), tačiau žiemojančios bitės šeimoje gyvena iki pavasario. Motinėle gyvena keletą metų.

Bičių lizdas

Natūrali bičių gyvenimo vieta – medžio drevė. Žmogus jas augina įvairiuose aviliuose. Medui pilti ir bičių lervoms auginti bitės siuva vaškinius korius šešiakampėmis akutėmis (matematiškai optimalus konstrukcinis sprendimas). Įprastinio dydžio akelėse užauga darbininkės. Koriuose kiek didesnėmis akelėmis (traninis korys) išauga tranai, nes motinėle į tokias akeles deda neapvaisintus kiaušinėlius. Motinėlėms auginti bitės pasiuva keletą gilės formos narvelių itin storomis sienelėmis. Kad bitės turėtų daugiau laiko medui nešti, bitininkai joms įdeda mašinos pagamintų vaško plokštelių, iš kurių korį pasiūti galima daug greičiau. Plokštelėse įspaustas akelių raštas, tačiau jų sienelės bitėms vis viena tenka lipdyti pačioms. Senus, pajuodusius korius bitininkai išlydo, gautą vašką panaudodami šioms plokštelėms gaminti. Plokštelės įtvirtinamos tam skirtuose rėmeliuose, todėl ant jų pasiūtą korį vėliau galima iš avilio išimti (tarkim, medui išsukti).

Įvairiems plyšeliams užtaisyti ir drevei ar aviliui nuo puvimo saugoti bitės renka įvairius sakus ir lipus ir iš jų gamina pikį. Pikis taip sulipdo rėmelius ir kitas avilio dalis, jog bitininkui reikalingas specialus kaltas prireikus joms atskirti.

Spiečiai

Esant palankioms sąlygoms, kuomet šeima nebetelpa į drevę ar avilį ir ypač jei tuo metu dar nustoja žydėti medingieji augalai, bitės spiečia. Prieš spiedama šeima pasiuva motininių akelių ir užaugina keletą jaunų motinų. Su pirmuoju spiečiumi (didele įvairaus amžiaus bičių grupe) išlekia senoji motina. Ji neretai seka kiti, po jauną motiną turintys spiečiai. Su kiekvienu spiečiumi išskrenda apie pusė avilio bičių. Taigi senosios didelės šeimos vietoje paprastai bičių lieka gana nedaug.

Spiečius ieško naujos gyvenimo vietos. Bitininkai juos gaudo ir apgyvendina naujuose aviliuose. Spiečius laikosi aplink savo motiną ir jos nepalieka. Jei motina nukrenta ant žemės ir žūva (neretai pasitaiko pirmajam spiečiui, kurio motina gali būti labai sena), spiečius grįžta į tą avilį, iš kurio išskrido.

Bitininkai nelabai mėgsta spiečius, nes juos gana sunku gaudyti. Vengdami spietimo, jie perskiria šeimas dirbtinai. Jei abiem perskirtoms pusėms duodama po motiną, jos virsta atskiromis šeimomis.

Jei motina labai sena, o sąlygos spiesti nėra palankios, bitės pakeičia motiną tyliuotu būdu – tiesiog užaugindamos jai pamainą pasiūtoje motininėje akelėje.

Medus

Vasarą bitės prineša į avilį nektaro, kuris (perdirbtas į medų) yra maisto atsarga žiemai. Žiedus lankyti bitės gali net už keleto kilometrų nuo avilio, tačiau toks rinkimas labai nenašus, paprastai nektaras renkamas daug arčiau. Radusi naują nektaro šaltinį, bitė darbininkė avilyje šoka bičių šokį, kurio figūromis kitoms bitėms gana tiksliai nurodoma kryptis ir atstumas iki rastų medingų augalų (naudojama polinė koordinacijų sistema).

Aktyvūs bitininkai patys ieško medaus ir atveža avilius prie pat žydinčių augalų (pvz., rapsų) laukų. Tai naudinga ir žemdirbiui, nes bitės apdulkina augalus, padidindamos derlių.

Bitininkai medų paprastai atima, nes jis yra bityno produkcija (dėl jo laikomos bitės). Tačiau paliktos be maisto bitės negalėtų peržiemoti, todėl vietoj medaus bitėms duoda cukraus sirupo (didelės koncentracijos – 1:1,5 – cukraus tirpalo) kurį jos, panašiai kaip medų, susipila į korius ir žiemą juo maitinasi.

Norėdamos sunešti 1 kg medaus, bitės nektarą turi rinkti iš mažiausiai dviejų milijonų žiedų (1 valgomajam šaukštui medaus bitė turi aplankyti 4000 žiedų), ir su juo į avilį suskraidyti 120–150 tūkstančių kartų. Skrisdama ieškoti nektaro, bitė pasiekia iki 65 km/h greitį, taigi gali rungtyniauti su traukiniu, grįždama į avilį su 75 % jos svorio siekiančiu nektaro kroviniu, ji skrenda dvigubai lėčiau.

700 Lietuvoje augančių augalų rūšių turi nektaro, tačiau bitės renka medų tik iš 40 rūšių. Jų ieškodama, nuo avilio kasdien bitė nuskrenda apie 3 km.

Gėlimas

Būdamos greta avilio, bitės jį gina ir gali užpulti arti esantį žmogų, žvėrį ar gyvulį. Toli nuo avilio, rinkdamos nektarą, bitės vengia gelti. Net gaudomos, jos pirmiausia mėgina pabėgti, ir gelia tik prispaudus.

Žmogui ar gyvuliui įgėlusi bitė miršta, nes atitrūksta odoje įstrigęs geluonis. Atitrūkęs geluonis odoje matyti. Jo negalima

traukti pirštais (taip nuodai išspaudžiami į odą), reikia nubraukti peiliu ar kitu aštru daiktu. Kitam vabzdžiui įgėlusi bitė išgyvena.

Bitės nuodų pagrindinis komponentas yra melitinas.

Žmogaus organizmo reakcija į bičių nuodus gali skirtis: dauguma bitininkų pripranta prie įgėlimų, tačiau yra žmonių, a lergiškų įgėlimui, kurie laiku nesuteikus pagalbos gali mirti ir nuo kelių bičių įgėlimo.

Pajutusios dūmų kvapą bitės ruošiasi gaisrui – prisisiurbia nektaro, kad prireikus galėtų pabėgti su maisto atsargomis. Tokios bitės tampa mažiau judrios ir mažiau agresyvios. Todėl bitininkas prieš atlikdamas kai kuriuos darbus dūmine paleidžia į avilį dūmų.

Skenuok ir peržiūrėk
naujausią informaciją

seskinesozas.lt

Biologinės įvairovės projektas

Duomenys: iNaturalist, Wikipedia, GBIF

iNaturalist rūšies puslapis